

Оцінка прогресу України в досягненні економічних стандартів євроатлантичної спільноти: тези виступу

Ігор Бураковський,
директор Інституту економічних досліджень та політичних консультацій

Обговорення стану соціально-економічного розвитку країни та її віднесення до тієї чи іншої групи країн досить часто зводиться до пошуку відповіді на питання про те, **наскільки відповідають її політичні, соціальні, економічні та інші параметри цієї країни певним ustalеним стандартам (критеріям)**. Слід відзначити, що відповідність або невідповідність певним стандартам не означає, так би мовити, автоматичної "винагороди" або "покарання" конкретної країни, але ці стандарти виконують досить важливу функцію орієнтирів соціально-економічного розвитку та політичного розвитку для кожної країни.

Слід зазначити, що дуже часто **в Україні сам термін стандарти в соціально-економічному та політичному плані трактується по-різному**, а це досить часто веде до упередженого ставлення до оцінки тих чи інших аспектів життя України, або навпаки дає та певним політикам та експертам некоректно оцінювати масштаби реальних проблем, які дійсно стоять перед країною. Ось чому дискусії щодо відповідності або невідповідності України певним стандартам слід починати з чіткого визначення змісту самого поняття стандарти.

На нашу думку, концептуально слід розрізняти стандарти в широкому та у вузькому розумінні цього слова. Стандарти **в широкому розумінні** – це такі форми та механізми організації економічних відносин, які дозволяють забезпечувати економічне зростання як основу підвищення добробуту суспільства. **Стандарти у вузькому розумінні** – якісні та кількісні характеристики економічної системи в цілому та поведінки економічних агентів, на забезпечення яких спрямована економічна політика.

Таким чином, коли мова йде про економічні стандарти в широкому розумінні цього терміну, маються на увазі певні якісні показники соціально-економічного розвитку, тоді як у вузькому розумінні ми говоримо про певні досить конкретні соціально-економічні показники (індикатори) функціонування економічної системи.

Суто в економічному сенсі магічна формула "щастя" кожної країни полягає у вирішенні чотирьох взаємопов'язаних проблем, а саме:

- **забезпечення стійкого економічного зростання.** Починаючи з четвертого кварталу 1999 року, Україна демонструє досить високі темпи економічного зростання, і тому завдання держави (Уряду) полягає в тому, щоб і надалі забезпечувати сприятливі подальшого розгортання цього процесу шляхом здійснення необхідних інституційних та структурних реформ. Без реформ стійке зростання неможливе;
- **макроекономічна стабільність.** Протягом останніх років Україна спромоглась забезпечити досить прийнятний рівень інфляції, що стало важливою умовою економічного зростання, і в майбутньому є всі підстави сподіватись, що Україна адекватно реагуватиме на можливі інфляційні загрози;
- **зростання рівня життя населення.** Попри всі проблеми та політичні спекуляції рівень доходів домогосподарств зростає, свідченням чого є не тільки динаміка величини доходів в гривнях, а й досить суттєві зміни в структурі споживання домогосподарств особливо протягом останніх двох років. Разом з тим, подальший прогрес в сфері стандартів життя населення визначатиметься не тільки економічною динамікою, а й реформуванням системи соціального захисту, охорони здоров'я, пенсійної системи, розвитком ринку страхування, тощо;
- **якісне навколишнє середовище.** Цей компонент є складовою стійкого (сталого) економічного зростання і не потребує великих пояснень. Якщо в період кризи 1991-1999 рр. техногенне навантаження на навколишнє середовище суттєво зменшилось, то відновлення економічного зростання та

швидкий розвиток промислового та приватного будівництва суттєво актуалізують проблеми захисту довкілля.

Як бачимо, в соціально-економічному плані (попри відомі всім проблеми) ми маємо всі підстави позитивно оцінити процеси, які сьогодні розгортаються в Україні. Але при цьому ми не повинні забувати про те, що в кінцевому підсумку позитивна соціально-економічна динаміка не є самоціллю, а лише інструментом досягнення певних якісних зрушень в суспільстві.

Тому, на мою думку, на основі наведених вище міркувань можна зробити висновок про те, що євроатлантичні стандарти для України – це, перш за все, орієнтири соціально-економічного розвитку, швидкість наближення до яких і має стати свого роду інтегральною оцінкою успішності реформування країни в широкому розумінні цього слова. Мова йде про конкретні показники соціально-економічного розвитку передовсім країн, що формують євроатлантичну спільноту.

Одним з найбільш широкоживаних показників розвитку країни є ВВП на душу населення. За даними Звіту про людський розвиток ООН за 2006 рік ВВП на душу населення в Україні склав **6 394 дол. США**. Для порівняння відзначимо, що за цим показником Україна суттєво відстає від країн лідерів. Так, ВВП на душу населення в Норвегії становить 38 454 дол., Ісландії – 33 051, Австралії – 30 331, Ірландії 38 827, Швеції 29 541, Канаді 31 263, Японії 29 251, Сполучених Штатах 39 676, Швейцарії 33 040, Нідерландах 31 789, Фінляндії 29 951, Люксембурзі 69 961, Бельгії 31 096, Австрії 32 276, Данії 31 914, Франції 29 300, Італії 28 180, Великій Британії 30 821, Іспанії 25 047, Новій Зеландії 23 413 дол. США.¹ Зрозуміло, що за цими цифрами знаходяться зовсім інші стандарти життя та можливості соціально-економічного розвитку.

Фундаментальною метою функціонування економіки є забезпечення умов для зростання добробуту суспільства та його розвитку доцільно згадати ще один показник – індекс людського розвитку, який відображає, так би мовити, якість суспільного розвитку в цілому. За цим показником Україна сьогодні займає **77** місце, поступаючись не тільки визаним лідерам – членам євроатлантичної спільноти, а багатьом іншими країнам.²

Потрібно також згадати ще один показник, який, на мою думку, є інтегральним індикатором "здоров'я" суспільства, а саме - тривалість життя. За даними ООН очікувана тривалість життя в Україні сьогодні становить 66,1 року. Що стосується країн-лідерів, то цей показник для Норвегії складає 79.6, Ісландії 80.9, Австралії 80.5, Ірландії 77.9, Швеції 80.3, Канади 80.2, Японії 82.2, Сполучених Штатів 77.5, Швейцарії 80.7, Нідерландів 78.5, Фінляндії 78.7, Люксембургу 78.6, Бельгії 79.1, Австрії 79.2, Данії 77.3, Франції 79.6, Італії 80.2, Великій Британії 78.5, Іспанії 79.7, Новій Зеландії 79,3.³

Цей перелік показників можна продовжувати. Але вже зараз можна зробити декілька висновків. По-перше, Україна сьогодні відстає від рівня соціально-економічного розвитку країн-лідерів євроатлантичної спільноти. Ці соціальні та економічні показники розвинутих країн можна з повним правом вважати відповідними стандартами, наближення до яких характеризуватиме якісний прогрес українського суспільства. По-друге, подолання зазначеного відставання України можливе лише на шляху радикальних економічних реформ, змістом яких має стати запровадження напрацьованих світовим співтовариством принципів та норм (тобто стандартів) в економіку та соціальну сферу, маючи на увазі тому числі необхідність підвищити конкурентоспроможність України в світі.

Перелік цих сфер відомий. Мова йде про інститути, інфраструктуру, макроекономічні характеристики, систему охорони здоров'я та початкової освіти, систему вищої освіти та

¹ UNDP. Human Development Report, 2006, p. 283-284.

² UNDP. Human Development Report, 2006, p. 284.

³ UNDP. Human Development Report, 2006, p. 283.

професійно-технічної підготовки, ефективність функціонування ринку, так звану технологічну готовність економіки, складність організації бізнесу (механізми виробничо-комерційної діяльності), інновації.⁴ Іншими словами, мова йде про основні елементи (чинники) економічного зростання.

В якості підсумку хотілось би зауважити наступне. Хоча Україна й відстає від країн-лідерів євроатлантичної спільноти за основними показниками соціально-економічного розвитку, але потенціал скорочення такого відставання ще практично не задіяна. Для того, щоб здійснити необхідні економічні та політичні реформи, українському суспільству та політичній еліті необхідно зрозуміти, що такі радикальні зміни починаються вдома, а їх здійснення потребує відмови від своєрідного "україноцентризму" в оцінках прогресу перетворень, ефективності економічної політики, тощо, та запровадження орієнтації на найвищі стандарти регулювання економічної діяльності, побудови політичних стосунків в суспільстві, стандарти соціально-економічного розвитку.

⁴ Augusto Lopez-Claros, Laura Altinger, Jennifer Blanke, Margareta Drzeniek, Irena Mia. The Global Competitiveness Index: Identifying the Key Elements of Sustainable Growth // World Economic Forum. Global Competitiveness Report 2006-2007, p. 5.